

Research Article

The Role of Sport in Strengthening Women's Social Inclusion

Ali Naghi Gholami¹ , Alireza Zare^{*2}

1. Assistant professor, Sports Management department, Payame-Noor University, Tehran, Iran
2. Department of Physical Education, Farhangian University, Tehran, Iran.

Received: 24/03/2025, Accepted: 02/08/2025, Online Published: 12/08/2025

* Corresponding Author: Alireza zare, E-mail: zare.a@cfu.ac.ir

How to Cite: Gholami, A. N; Zare, A. R; (2025). The Role of Sport in Strengthening Women's Social Inclusion, *Research on Women's Sport*; Research on Women's Sport, 2(6), 107-128. Doi: 10.22089/rws.2025.4684.

Extended Abstract

Background and Purpose

The research issue in the field of social inclusion and education through sport for women is a complex and multidimensional issue that addresses the social, cultural, economic, and physical aspects related to women in various societies. This issue is of particular importance in societies where women face multiple barriers to participation in sports activities—such as developing societies, traditional cultures, and environments with negative attitudes toward women's sports. In this research, social inclusion in sport is analyzed with a focus on promoting gender equality, improving the social, psychological, and physical status of female athletes, as well as examining the role of education through sport in strengthening their individual and social skills. The research environment includes institutions, social structures, sports programs, and target communities, all of which directly or indirectly affect the process of social inclusion and education through sport. At the macro level, the problem environment includes government policies, social and cultural structures of societies that can directly affect the provision of equal opportunities for women in sports. This research aims to identify the challenges and opportunities in this field in order to effectively explain the role of sports in the social and individual development of women. Female athletes are considered the main beneficiaries of this research. This study attempts to identify the barriers and opportunities that affect their participation in sports activities and analyze the role of social inclusion in promoting their individual and social capabilities. As a result, this research examines the role of sports in strengthening women's social inclusion and how to create equal opportunities for their active participation in sports.

Methods

The present study is of an applied type and was conducted with a qualitative and exploratory-descriptive approach. The aim of this research is to identify and model the role of sport in strengthening the social inclusion of women. In the first stage, data were collected through semi-structured interviews with 16 experts in the field of sports management. These individuals were selected based on criteria such as specialized education, academic background, familiarity with gender issues in sports, and executive experience. Sampling was carried out purposively and using the snowball method to achieve theoretical saturation of the data. The interviews were conducted in person and with high flexibility so that the questions could be adapted to the research objectives during the conversation. The data from the first stage were coded and categorized using qualitative

Copyright: © 2023 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

content analysis. This analysis led to the extraction of concepts and components of the conceptual model of the role of sport in the social inclusion of women. Then, in the second stage, a questionnaire was designed based on the results of the first stage and presented to the experts to determine the relationships and effects between the components using the structural-interpretive modeling method. This questionnaire included pairwise comparisons between items, and the experts determined the type and extent of relationships. In terms of time, the study was conducted cross-sectionally, and given its focus on the field of sports management, it can also be considered a case study. The validity of the qualitative data was ensured through strict adherence to the interview process, precise coding, alignment of questions with the research objectives, and review by the participants. For the reliability of the tools, a retest was conducted on a sample of the interviews after 10 days, which showed that the reliability of the codings was more than 90 percent, which is above the acceptable level. The reliability of the structural-interpretive modeling questionnaire was also confirmed with regard to the internal consistency of the responses. Finally, the results of this study include a structural model that shows the components that influence the promotion of women's social inclusion through sport in a hierarchical manner and with the degree of influence and impact. This model helps sports managers and policymakers to pay special attention to the role of sport in promoting women's social inclusion in their planning and policy-making. By emphasizing the importance of expert participation and the use of valid qualitative methods, the study has provided a scientific and practical framework for studying the role of sport in social issues.

Results

The results of qualitative content analysis showed that the model of the role of sport in strengthening women's social inclusion was classified into 8 general categories, 25 subcategories, and 251 concepts. The findings show that the factors of "use of sports infrastructure and facilities", "education and empowerment", and "financial support and economic resources" have high influence. Also, categories such as "media and social coverage", "management and leadership", and "culturization and public education" have high dependency. "Organizing and promoting women's sports competitions" and "social acceptance and participation" both have high influence and dependency.

Conclusion

The results of the study show that the role of sport in strengthening women's social inclusion is explained through eight general categories, twenty-five subcategories, and more than two hundred concepts. Among them, the use of sports infrastructure and facilities, education and empowerment, and financial support were identified as components with high influence that can create widespread changes in the process of social inclusion. Also, the media, management and leadership, and culture building act as strong dependent factors that are more influenced by other components. Holding women's sports competitions and social acceptance are also key components that simultaneously have high influence and dependence and play an important role in deepening social inclusion. These results show that in order to promote women's social inclusion in sports, it is necessary to simultaneously strengthen infrastructure, education, financial support, and culture building in order to achieve a sustainable and widespread impact.

Key Words: Social Inclusion, Women's Sports, Policymaking.

Article Message

Sports plays an effective role in strengthening women's social inclusion by providing infrastructure, education, and economic support.

Ethical Considerations

Ethical considerations: In this study, ethical considerations including informed consent of participants, maintaining confidentiality of information, and adherence to the principles of honesty and integrity in data analysis were observed.

Authors' Contributions

In this study, ethical considerations including informed consent of participants, maintaining confidentiality of information, and observing the principles of honesty and trustworthiness in data analysis have been observed.

Conceptualization: Ali Naghi Gholami, Alireza Zare

Data Collection: Ali Naghi Gholami

Data Analysis: Ali Naghi Gholami, Alireza Zare

Manuscript Writing: Alireza Zare

Review and Editing: Ali Naghi Gholami

Responsible for funding: Alireza Zare

Literature Review: Ali Naghi Gholami

Project Manager: Ali Naghi Gholami, Alireza Zare

Any other Contributions: Any Other Contributions: Joint Collaboration in Designing the Conceptual Model

Conflict of Interest

According to the authors, this article does not have any conflict of interest.

Acknowledgments

We would like to express our sincere gratitude to all the experts and managers in the field of sports who sincerely cooperated in conducting this research.

نقش ورزش در تقویت شمول اجتماعی زنان

علی نقی غلامی^۱، علیرضا زارع^{۲*}

۱. استادیار، گروه مدیریت ورزشی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

۲. گروه آموزش تربیت بدنی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۱/۰۴، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۵/۱۱، تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۵/۲۱

*نویسنده مسئول: علیرضا زارع، E-mail: zare.a@cfu.ac.ir

How to Cite: Gholami, A. N; Zare, A. R; (2025). The Role of Sport in Strengthening Women's Social Inclusion, *Research on Women's Sport*; Research on Women's Sport, 2(6), 107-128. Doi: 10.22089/rws.2025.4684.

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش ورزش در تقویت شمول اجتماعی زنان انجام شد. این تحقیق از نظر هدف، کاربردی و از لحاظ روش، کیفی و توصیفی بود. جامعه آماری تحقیق شامل خبرگان و مدیران حوزه ورزش بود که از میان آن‌ها، ۱۶ نفر با استفاده از روش‌های نمونه‌گیری هدفمند قضاوتی و گلوله‌برفی و با در نظر گرفتن معیارهای خبرگی، به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. این پژوهش در دو مرحله متوالی انجام شد: در مرحله نخست، داده‌های کیفی با استفاده از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با خبرگان گردآوری شد. سپس با بهره‌گیری از روش تحلیل محتوای کیفی، داده‌ها کدگذاری و دسته‌بندی شدند. از این طریق، ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های مدل نقش ورزش در تقویت شمول اجتماعی زنان شناسایی شدند؛ در مرحله دوم، با استفاده از نتایج به‌دست‌آمده از بخش کیفی، پرسشنامه‌ای برای ارزیابی عناصر تشکیل‌دهنده مدل مفهومی طراحی شد. این پرسشنامه بر پایه مدل‌سازی ساختاری-تفسیری تدوین شد و خبرگان مدیریت ورزشی تکمیل کردند. سپس داده‌های حاصل با استفاده از نرم‌افزار «میک‌مک» تجزیه و تحلیل شدند. خروجی این تحلیل منجر به شناسایی متغیرهای مستقل و وابسته و سطح‌بندی آن‌ها براساس میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری شد. نتایج تحلیل محتوای کیفی نشان داد، مدل نقش ورزش در تقویت شمول اجتماعی زنان در قالب ۸ مقوله کلی، ۲۵ مقوله فرعی و ۲۵۱ مفهوم احصا شد. یافته‌ها نشان می‌دهد عوامل «استفاده از زیرساخت‌ها و امکانات ورزشی»، «آموزش و توانمندسازی» و «حمایت مالی و منابع اقتصادی» دارای قدرت نفوذ بالایی هستند. همچنین مقولاتی نظیر «رسانه‌ها و پوشش اجتماعی»، «مدیریت و رهبری» و «فرهنگ‌سازی و آموزش عمومی» دارای قدرت وابستگی بالا هستند. «برگزاری و ترویج مسابقات ورزشی زنان» و «پذیرش اجتماعی و مشارکت» نیز هر دو قدرت نفوذ و وابستگی بالایی دارند.

واژگان کلیدی: شمول اجتماعی، ورزش زنان، سیاست‌گذاری‌ها.

مقدمه

ورزش به عنوان فعالیتی فیزیکی، جسمی و ذهنی، تأثیراتی فراتر از ابعاد بدنی دارد و می تواند نقشی اساسی در ارتقای شمول اجتماعی، برابری جنسیتی و آموزش ایفا کند (میکلسون^۱، ۲۰۲۳). در جوامع مختلف، به ویژه در جوامعی که زنان با موانع فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی فراوانی برای مشارکت در فعالیت های ورزشی روبه رو هستند، ورزش می تواند ابزاری مؤثر برای پیشرفت اجتماعی و توانمندسازی فردی آنان باشد (مستکاس^۲، ۲۰۲۳). زنان ورزشکار، به ویژه در کشورهای در حال توسعه و جوامعی که بر نقش های سنتی زنان تأکید دارند، ممکن است با چالش های چشمگیری در زمینه مشارکت ورزشی، شمول اجتماعی و آموزش مواجه شوند. در این راستا، شمول اجتماعی در ورزش و بهره مندی از فرصت های آموزشی در این حوزه، مفاهیمی کلیدی اند که می توانند نقش مؤثری در توسعه فردی و اجتماعی این زنان ایفا کنند (خوزه^۳، ۲۰۲۴).

شمول اجتماعی به فرایندی گفته می شود که در آن افراد و گروه ها از تبعیض های اجتماعی و اقتصادی رهایی می یابند و به طور برابر در فرایندهای اجتماعی و فرهنگی مشارکت می کنند (مستکاس، ۲۰۲۳). در حوزه ورزش، شمول اجتماعی به معنای برخورداری زنان از حق مشارکت برابر در تمامی سطوح فعالیت های ورزشی (از سطوح ابتدایی تا حرفه ای) و مشارکت برابر در فرایندهای تصمیم گیری و دسترسی به امکانات ورزشی است (نامی^۴، ۲۰۲۴). شمول اجتماعی در ورزش می تواند به ارتقای احساس توانمندی، افزایش اعتماد به نفس و تقویت خودباوری در زنان منجر شود (هایدی^۵، ۲۰۲۰)؛ با این حال، موانع متعددی وجود دارد که دسترسی برابر زنان به ورزش را محدود می کند. در بسیاری از جوامع، عوامل فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی به طور خاص مانع از مشارکت فعال زنان در فعالیت های ورزشی می شوند. این موانع شامل نگرش های منفی جامعه به جایگاه زنان در ورزش، کمبود زیرساخت ها و امکانات مناسب و نیز محدودیت های اقتصادی در تهیه و دسترسی به تجهیزات ورزشی است. همچنین نقش های جنسیتی تثبیت شده و باورهای فرهنگی منفی می توانند مسیر حضور زنان در ورزش را با چالش هایی مواجه کنند (محمدی، ۲۰۲۲). در این راستا، شمول اجتماعی در ورزش می تواند از طریق ترویج فرهنگ های نوین، ایجاد فرصت های برابر، و تضمین دسترسی همه جانبه به امکانات ورزشی برای تمامی زنان، به ایجاد تغییرات مثبت در جامعه منجر شود؛ از این رو بررسی تأثیرات شمول اجتماعی در ورزش زنان و شناسایی راهکارهای ایجاد شرایط برابر برای مشارکت آنان ضرورتی انکارناپذیر است (آدیکاری^۶، ۲۰۲۰).

همچنین آموزش از طریق ورزش به عنوان رویکردی مبتنی بر فعالیت های بدنی، نقش مهمی در ارتقای مهارت های فردی، اجتماعی و حتی شغلی زنان ورزشکار ایفا می کند (ساران^۷، ۲۰۲۳). ورزش می تواند به تقویت ویژگی هایی همچون کار تیمی، رهبری، تصمیم گیری، مهارت های اجتماعی، انضباط فردی و مدیریت استرس در زنان کمک کند. این مهارت ها نه تنها در محیط های ورزشی، بلکه در سایر عرصه های زندگی فردی و اجتماعی نیز کاربرد و ارزش فراوانی دارند (کارستنسن^۸، ۲۰۲۴). مطالعات مختلف نشان می دهند که شمول اجتماعی می تواند تأثیرات مثبت بر سلامت روان، اعتماد به نفس و خودباوری زنان داشته باشد. پژوهش ماریووت^۹ (۲۰۱۴) در زمینه چالش های ورزش در راستای ارتقای

1. Mickelsson

2. Moustakas

3. Jose

4. Nmae

5. Hayday

6. Adhikary

7. Saran

8. Karstensen

9. Marivoet

شمول اجتماعی و افزایش آگاهی در برابر تبعیض‌ها نشان می‌دهد که ورزش به‌عنوان پیکربندی اجتماعی، می‌تواند به تقویت شمول اجتماعی و ترویج مفاهیمی همچون مدارا، احترام به دیگران و وفاداری کمک کند. پژوهش کارتر-فرانسیک^۱ (۲۰۱۸) با عنوان «آیا تعالی فراگیر است؟ مزایای پرورش حس تعلق در زنان سیاه‌پوست ورزشکار» نتایج مثبتی از تعهد به تغییرات عمده سازمانی در بخش‌های ورزشی به‌منظور ترویج شمول اجتماعی و تنوع ارائه کرده است. این تحقیق بر اهمیت فرهنگ تعالی فراگیر برای تمامی دانشجویان و مربیان تأکید می‌کند و نقش آن را در تقویت حس تعلق در میان زنان ورزشکار سیاه‌پوست کالج نشان می‌دهد.

در این میان، نیاز به حمایت‌های فرهنگی و اجتماعی برای گنجاندن زنان در فضاهای ورزشی بیش از پیش احساس می‌شود؛ از این‌رو ضروری است سیاست‌گذاران و نهادهای ورزشی با همکاری یکدیگر، اقداماتی مؤثر برای ترویج شمول اجتماعی و تحقق برابری جنسیتی در عرصه ورزش انجام دهند (قلی‌پور، ۲۰۲۵).

به‌طور کلی، ورزش، به‌ویژه برای زنان می‌تواند ابزاری مؤثر در جهت تقویت توانمندی‌های آنان در ابعاد اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی باشد. این فعالیت، نه‌تنها زنان را در مواجهه با چالش‌های جسمانی توانمند می‌کند، بلکه فرصتی برای آموزش مهارت‌های اجتماعی و حرفه‌ای نیز فراهم می‌آورد. برنامه‌های آموزشی مبتنی بر ورزش می‌توانند به افزایش اعتمادبه‌نفس، بهبود نگرش به بدن و ارتقای سلامت جسمانی و روانی زنان کمک کنند (الحمید، ۲۰۲۴).

با وجود تلاش‌های فراوان در زمینه ارتقای شمول اجتماعی و برابری جنسیتی در ورزش، همچنان خلأهای پژوهشی در خورتوجهی در این حوزه وجود دارد. یکی از مهم‌ترین این خلأها، فقدان تحقیقات جامع و نظام‌مند است که به‌طور مشخص به تحلیل موانع و چالش‌های مشارکت زنان در فعالیت‌های ورزشی در جوامع مختلف بپردازد. این خلأ پژوهشی، به‌ویژه در جوامع در حال توسعه و مناطقی محسوس‌تر است که محدودیت‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی تأثیر چشمگیری بر مشارکت زنان در ورزش دارند.

اکثر مطالعات در حوزه شمول اجتماعی در ورزش، عمدتاً بر تأثیرات روان‌شناختی و اجتماعی ورزش بر زنان تمرکز کرده‌اند و کمتر به تحلیل سیاست‌ها، برنامه‌های اجرایی و تغییرات ساختاری موردنیاز برای تسهیل دسترسی برابر زنان به فرصت‌های ورزشی پرداخته‌اند. از سوی دیگر، نیاز به انجام پژوهش‌های میان‌رشته‌ای که ارتباط میان ورزش، شمول اجتماعی و توسعه فردی زنان را در سطوح مختلف بررسی کنند، به‌ویژه با در نظر گرفتن ابعاد فرهنگی، اقتصادی و سیاسی، بیش از پیش احساس می‌شود.

همچنین یکی دیگر از خلأهای پژوهشی، کمبود تحقیقاتی است که به‌طور خاص به نیازها و ویژگی‌های منحصربه‌فرد زنان در گروه‌های اجتماعی و فرهنگی مختلف مانند زنان مهاجر، زنان دارای معلولیت و زنان ساکن در جوامع با فرهنگ‌های گوناگون پرداخته باشد. این گروه‌ها ممکن است با چالش‌های خاصی در زمینه شمول اجتماعی و مشارکت در ورزش مواجه باشند که نیازمند توجه ویژه در مطالعات علمی است.

بسیاری از پژوهش‌های پیشین بیشتر بر ارزیابی تأثیرات شمول اجتماعی در ورزش تمرکز کرده‌اند و کمتر به تحلیل نحوه تدوین و توسعه سیاست‌ها و برنامه‌های مشخص در راستای ترویج شمول اجتماعی در ورزش زنان پرداخته‌اند؛ بنابراین درک دقیق‌تر موانع، فرصت‌ها و راهکارهای اجرایی برای تحقق شمول اجتماعی و توسعه فرصت‌های برابر برای زنان در عرصه ورزش، ازجمله خلأهای پژوهشی مهمی است که تاکنون به‌طور کامل مطالعه نشده است. پژوهش‌های بیشتری در این زمینه می‌توانند به فهم عمیق‌تری از موانع موجود در مسیر مشارکت زنان در ورزش منجر شوند و راهکارهای عملی و مؤثری برای ارتقای شمول اجتماعی، تحقق برابری جنسیتی و آموزش از طریق ورزش ارائه دهند. مسئله تحقیق

1. Carter-Francique

2. Alhumaid

در حوزه شمول اجتماعی و آموزش از طریق ورزش زنان، موضوعی پیچیده و چندبعدی است که به جنبه‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و جسمانی مرتبط با زنان در جوامع گوناگون می‌پردازد. این موضوع، به‌ویژه در جوامعی که زنان با موانع متعددی در مسیر مشارکت در فعالیت‌های ورزشی مواجه هستند، مانند جوامع درحال توسعه، فرهنگ‌های سنتی و محیط‌هایی با نگرش‌های منفی به ورزش زنان، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

در این تحقیق، شمول اجتماعی در ورزش با تمرکز بر ارتقای برابری جنسیتی، بهبود وضعیت اجتماعی، روانی و جسمانی زنان ورزشکار و همچنین بررسی نقش آموزش از طریق ورزش در تقویت مهارت‌های فردی و اجتماعی آنان تحلیل شده است. محیط تحقیق شامل نهادها، ساختارهای اجتماعی، برنامه‌های ورزشی و جوامع هدف است که همگی به صورت مستقیم یا غیرمستقیم بر فرایند شمول اجتماعی و آموزش از طریق ورزش تأثیرگذارند.

در سطح کلان، محیط مسئله شامل سیاست‌گذاری‌های دولتی، ساختارهای اجتماعی و فرهنگی جوامع است که می‌تواند به طور مستقیم بر فراهم‌سازی فرصت‌های برابر برای زنان در ورزش تأثیرگذار باشد. این تحقیق با هدف شناسایی چالش‌ها و فرصت‌های موجود در این زمینه انجام شده است تا نقش ورزش در توسعه اجتماعی و فردی زنان را به طور مؤثر تبیین کند. زنان ورزشکار به‌عنوان اصلی‌ترین ذی‌نفعان این پژوهش محسوب می‌شوند. این مطالعه تلاش کرده است موانع و فرصت‌هایی را که بر میزان مشارکت آنان در فعالیت‌های ورزشی اثر می‌گذارند، شناسایی کرده و نقش شمول اجتماعی را در ارتقای توانمندی‌های فردی و اجتماعی آنان تحلیل کند؛ در نتیجه این پژوهش به بررسی نقش ورزش در تقویت شمول اجتماعی زنان و نحوه ایجاد فرصت‌های برابر برای مشارکت فعال آنان در عرصه ورزش پرداخته است.

روشی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و براساس روش تحقیق و ماهیت داده‌ها، مطالعه‌ای کیفی بود که با رویکرد اکتشافی - توصیفی انجام شد. این پژوهش اکتشافی است؛ زیرا پژوهشگر در گام نخست با انجام مصاحبه با خبرگان داده‌های موردنیاز را شناسایی می‌کند. در این مرحله، داده‌های حاصل از مصاحبه با بهره‌گیری از روش تحلیل محتوای کیفی تحلیل، کدگذاری و مقوله‌بندی می‌شوند. این پژوهش از نوع توصیفی نیز است؛ چراکه با استفاده از رویکرد ساختاری-تفسیری، سطوح مدل نقش ورزش در تقویت شمول اجتماعی زنان توصیف می‌شود. درواقع، این تحقیق از دو تکنیک خبره‌محور (روش تحلیل محتوای کیفی و روش مدل‌سازی ساختاری - تفسیری) برای تحلیل داده‌ها استفاده کرد. همچنین از لحاظ زمان گردآوری و تحلیل داده‌ها، این مطالعه در زمره تحقیقات مقطعی قرار می‌گیرد. با توجه به اینکه این پژوهش در حوزه مدیریت ورزشی انجام شد، می‌توان آن را مطالعه موردی نیز تلقی کرد.

این پژوهش براساس روش تحقیق، در دو مرحله اجرا شد: مرحله اول - در گام نخست، داده‌های موردنیاز از طریق مصاحبه با خبرگان و صاحب‌نظران حوزه مدیریت ورزشی گردآوری شد. در این مرحله، متن مصاحبه‌ها با بهره‌گیری از روش تحلیل محتوای کیفی تحلیل، کدگذاری و مقوله‌بندی شد؛ بر این اساس، مفاهیم و مؤلفه‌های مدل نقش ورزش در تقویت شمول اجتماعی زنان استخراج و در قالب مدل مفهومی اولیه تنظیم شدند؛ مرحله دوم - در این مرحله نتایج به‌دست‌آمده از مرحله اول به صورت پرسشنامه محقق‌ساخته تدوین شد و با ارزیابی آن توسط خبرگان مدیریت ورزشی، نتایج نهایی در قالب مدل ساختاری-تفسیری ارائه شد. درواقع، خروجی مرحله اول، ورودی مرحله دوم را تشکیل داد که با استفاده از روش مدل‌سازی ساختاری-تفسیری تحلیل شد و نتایج نشان‌دهنده روابط میان مؤلفه‌های نقش ورزش در تقویت شمول اجتماعی زنان و سطح‌بندی آن‌ها بود.

جامعه آماری این تحقیق شامل خبرگان و صاحب‌نظران حوزه مدیریت ورزشی بود. با توجه به کیفی بودن تحقیق، جامعه آماری پژوهش، خبره‌محور بود. درواقع، هم در بخش مصاحبه و هم در بخش مدل‌سازی ساختاری-تفسیری، جامعه

مطالعه‌شده را خبرگان مدیریت ورزشی تشکیل دادند. با توجه به خبره‌محور بودن جامعه مطالعه‌شده، برای انتخاب افراد خبره از روش نمونه‌گیری غیراحتمالی (غیرتصادفی) استفاده شد. در این راستا، از روش‌های نمونه‌گیری هدفمند قضاوتی و گلوله‌برفی بهره‌گیری شد که درنهایت، ۱۶ نفر از خبرگان و صاحب‌نظران حوزه مدیریت ورزشی، با در نظر گرفتن معیارهای خبرگی و اصل اشباع نظری داده‌ها به‌عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. در روش هدفمند قضاوتی، پژوهشگر به سراغ آگاه‌ترین و باتجربه‌ترین افراد در زمینه موضوع تحقیق می‌رود. این افراد براساس معیارهای خبرگی ارزیابی (قضاوت) شده و به صورت هدفمند برای انجام مصاحبه انتخاب می‌شوند. در روش گلوله‌برفی از افراد خبره خواسته می‌شود که افراد خبره دیگری را برای مصاحبه معرفی کنند. زنجیره معرفی تا جایی ادامه می‌یابد که داده‌ها به مرحله اشباع نظری برسند. معیارهای انتخاب خبرگان عبارت بود از: تحصیلات تخصصی در حیطه مدیریت ورزشی (دارا بودن مدرک دکتری یا کارشناسی ارشد)؛ سابقه علمی یا پژوهشی معتبر؛ آشنایی و درگیری فعال با مسائل اجتماعی و جنسیتی در ورزش؛ سابقه اجرایی یا مدیریتی در نهادهای مرتبط؛ علاقه‌مندی به مشارکت فعال در فرایند پژوهش.

در این تحقیق، برای هر دو مرحله (مصاحبه و مدل‌سازی ساختاری-تفسیری)، ۱۶ نفر خبره انتخاب شدند و فرایند نمونه‌گیری تا رسیدن به مرحله اشباع نظری ادامه یافت. اشباع نظری در مصاحبه با نفر سیزدهم حاصل شد، اما به‌منظور افزایش اطمینان، مصاحبه با نفرات پانزدهم و شانزدهم نیز انجام شد؛ به این ترتیب، داده‌ها به کفایت نظری رسیدند. در این تحقیق برای گردآوری داده‌های کیفی از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته عمیق و رو در رو با خبرگان استفاده شد. این نوع مصاحبه به دلیل انعطاف‌پذیری زیاد، امکان تنظیم سؤالات متناسب با اهداف تحقیق را در حین مصاحبه فراهم می‌کند. پس از استخراج مؤلفه‌ها و شاخص‌های نقش ورزش در تقویت شمول اجتماعی زنان، پرسشنامه تحقیق طراحی و تدوین شد. این پرسشنامه براساس داده‌های حاصل از متن مصاحبه‌ها تنظیم شد و برای مدل‌سازی ساختاری-تفسیری استفاده شد. در این پرسشنامه از خبرگان خواسته شد که گویه‌ها را به صورت زوجی (دو به دو) ارزیابی کنند و پاسخ‌های خود را براساس معیارهای مدنظر ارائه دهند.

اعتبار (روایی) بخش کیفی داده‌ها از طریق اجرای دقیق فرایند مصاحبه با خبرگان حاصل شد. پژوهشگر افراد را براساس معیارهای خبرگی انتخاب کرد و مصاحبه‌های عمیق انجام داد. محتوای مصاحبه‌ها به طور کامل ثبت و یادداشت‌برداری شد و تا رسیدن داده‌ها به مرحله اشباع نظری ادامه یافت. متن مصاحبه‌ها با دقت کدگذاری و مقوله‌بندی شد و سؤالات مصاحبه نیز با موضوع تحقیق همسو و هماهنگ بود. سعی شد داده‌های موردنیاز در بستر واقعی تحقیق گردآوری و تحلیل شوند. برای اعتبارسنجی نتایج از روش بررسی توسط مشارکت‌کنندگان (مصاحبه‌شوندگان) استفاده شد. همچنین روایی پرسشنامه مدل‌سازی ساختاری-تفسیری براساس داده‌های به‌دست‌آمده از مصاحبه با خبرگان تنظیم شد و توسط همان خبرگان تأیید شد.

برای محاسبه پایایی بازآزمون، از میان مصاحبه‌های انجام‌شده، دو مصاحبه به صورت تصادفی انتخاب و در فاصله زمانی ده‌روزه مجدد توسط محقق کدگذاری شدند. نتایج کدگذاری مجدد در جدول (۱) ارائه شده است.

جدول ۱- محاسبه پایایی باز آزمون

Table 1- Calculation of the reliability of the base of the ammonium

ردیف Row	کد مصاحبه Interview code	تعداد کل کدها Total number of codes	تعداد توافقات Number of agreements	تعداد عدم توافقات Number of disagreements	پایایی بازآزمون (درصد) Test-retest reliability (percentage)
1	P4	41	19	2	92.68
2	P7	38	17	1	89.47
	جمع کل Total	79	36	3	91.14

همان طور که در جدول (۱) مشاهده می‌شود، تعداد کل کدها در دو فاصله زمانی ده‌روزه برابر با ۷۹، تعداد کل توافقات بین کدهای حاصل‌شده در این دو فاصله زمانی برابر با ۳۶ و تعداد کل عدم توافقات در این دو فاصله زمانی برابر با ۳ کد بود. پایایی آزمون محاسبه‌های صورت‌گرفته در این پژوهش با استفاده از فرمول مذکور برابر با ۹۱/۱۴ درصد بود. با توجه به اینکه میزان پایایی بازآزمون بیشتر از ۶۰ درصد بود، قابلیت اعتماد کدگذاری‌ها تأیید می‌شود. بررسی پایایی ابزار مدل‌سازی ساختاری-تفسیری تحقیق براساس نظر خبرگان و نتایج حاصل از تحلیل مصاحبه با خبرگان دانشگاهی طراحی شد. این پرسشنامه در قالب جدول مقایسه‌های زوجی تنظیم شد و در اختیار خبرگان قرار داده شد تا نوع رابطه زوجی و دو به دو (فقدان وجود رابطه، وجود رابطه یک‌طرفه، وجود رابطه دوطرفه و متقابل) را مشخص کنند. در این گونه پرسشنامه‌ها (مقایسه‌های زوجی) معمولاً پایایی از طریق سازگاری درونی برقرار می‌شود. در این مرحله پس از اینکه ماتریس اولیه دستیابی به دست آمد، باید سازگاری درونی آن برقرار شود و سازگاری بین پاسخ‌ها بیانگر پایایی ابزار تحقیق است؛ بر این اساس، پاسخ‌های داده‌شده از سازگاری مناسبی برخوردار بود. در این تحقیق از دو روش عمده یعنی روش تحلیل محتوای کیفی برای تجزیه و تحلیل متن مصاحبه‌ها و روش ساختاری-تفسیری برای مدل‌سازی تحقیق استفاده شد.

نتایج

نتایج نشان داد، صاحب‌نظران در مصاحبه‌های انجام‌شده گزاره‌های کلامی زیادی را در ارتباط با مؤلفه‌های ترویج شمول اجتماعی در ورزش زنان بیان کردند. به‌منظور جمع‌بندی و شناسایی مؤلفه‌های اصلی ترویج شمول اجتماعی در ورزش زنان، شاخص‌ها (مفاهیم) شناسایی شد و ۲۵۱ کد به دست آمد. پس از مرحله اول کدگذاری، تمامی کدها برای تحلیل مرتب شد. در این مرحله تمامی کدهایی که به‌وسیله یک مصاحبه‌شونده کلیدی تشخیص داده شد، به صورت منظم مرتب و در یک ردیف ارائه شد. در مرحله بعدی تحلیل، ابتدا مجموعه تم‌های ایجادشده به‌منظور اطمینان از کدگذاری بازبینی مجدد شد. سپس از منظر تجانس درونی و تباین بیرونی تمامی کدهای مرتبط که از نظر موضوعی نیز دارای تشابه بودند، در یک طبقه قرار گرفتند. با توجه به نتایج جدول (۱)، میزان فراوانی مفاهیم شناسایی‌شده و پیشینه پژوهش، مقوله‌های اصلی و زیرمقوله‌های مرتبط با ترویج شمول اجتماعی در ورزش زنان، شناسایی و گزارش شد. براساس یافته‌های جدول (۱)، مهم‌ترین الگوی ترویج شمول اجتماعی در ورزش زنان شامل ۲۵ مضمون فرعی است.

جدول ۲- چارچوب‌بندی کدهای اولیه به مضامین فرعی

Table 2- Framing of primary codes into sub-themes

مقولات اصلی Main categories	مقوله‌های فرعی Subcategories
آموزش و توانمندسازی	آموزش مربیان و برنامه‌های تخصصی آموزش آگاهی‌بخشی در جامعه آموزش و توسعه مهارت‌های ورزشی برای زنان آموزش در زمینه برابری جنسیتی در محیط‌های ورزشی آموزش و توسعه فرهنگ شمول اجتماعی
حمایت مالی و منابع اقتصادی	حمایت مالی از ورزش زنان تقویت اشتغال و فرصت‌های شغلی برای زنان در ورزش حمایت از سیاست‌ها و قوانین حمایتی برای ورزش زنان ارائه خدمات روان‌شناختی و بهداشت روانی برای زنان ورزشکار
زیرساخت‌ها و امکانات ورزشی	توسعه زیرساخت‌های ورزشی توسعه برنامه‌های مختلف ورزشی برای زنان ارتقای بهداشت و تغذیه برای زنان ورزشکار ارتقای پایداری در ورزش زنان
مسابقات و برگزاری و ترویج مسابقات ورزشی زنان	مسابقات و رقابت‌ها توسعه ورزش‌های زنان در سطح بین‌المللی ارزیابی و پایش برنامه‌های ورزشی زنان
پذیرش اجتماعی و مشارکت	پذیرش زنان در تیم‌های ورزشی پشتیبانی از زنان در برابر تبعیض‌های اجتماعی در ورزش تقویت مشارکت و نقش جامعه در حمایت از ورزش زنان
رسانه‌ها و پوشش اجتماعی	حمایت از رسانه‌ها و پوشش ورزشی زنان ارتقای تصویر و برندینگ ورزش زنان معرفی زنان موفق در عرصه‌های ورزشی به جامعه
مدیریت و رهبری	تشویق به حضور زنان در مدیریت ورزش تحقیقات و توسعه در زمینه ورزش زنان تشویق به حضور زنان در شورای‌های ورزشی
فرهنگ‌سازی و آموزش عمومی	فرهنگ‌سازی در جوامع ورزشی پشتیبانی اجتماعی از زنان ورزشکار ترویج برابری جنسیتی در محیط‌های ورزشی

مدل‌سازی ساختاری-تفسیری روشی خبره‌محور با رویکرد اکتشافی است که برای شناسایی روابط مؤلفه‌ها و سطح‌بندی آن‌ها به کار می‌رود و مبتنی بر شیوه تفسیرگرایانه است؛ زیرا علاوه بر شناسایی روابط میان مؤلفه‌ها به سطح‌بندی آن‌ها نیز می‌پردازد.

تشکیل ماتریس خودتعالیمی ساختاری

در این مرحله، عوامل شناسایی شده وارد ماتریس خودتعالیمی ساختاری (SSIM) می‌شوند که در سطر و ستون اول آن عوامل به ترتیب ذکر می‌شوند؛ به عبارتی این ماتریس برای تجزیه و تحلیل ارتباط بین عناصر تشکیل و برای نشان دادن ارتباطات بین آن‌ها از چهار نماد زیر استفاده می‌شود:

- V: عامل سطر (i) می‌تواند زمینه‌ساز رسیدن به عامل ستون (j) باشد. (ارتباط یک‌طرفه بین i و j)؛
A: عامل سطر (j) می‌تواند زمینه‌ساز رسیدن به عامل ستون (i) باشد. (ارتباط یک‌طرفه بین j و i)؛

α : بین عامل سطر (i) و عامل (j) ارتباط دوجانبه وجود دارد؛ به عبارتی هر دو می‌توانند زمینه‌ساز رسیدن به همدیگر شوند (ارتباط دوطرفه از i به j و برعکس)؛
 O: هیچ ارتباطی بین دو عنصر (ij) وجود ندارد.

جدول ۳- ماتریس خودتعاملی ساختاری (SSIM)
 Table 3- Structural Self-Interaction Matrix (SSIM)

حمایت مالی و منابع اقتصادی	فرهنگ‌سازی و آموزش عمومی	آموزش و توانمندسازی	مدیریت و رهبری	رسانه‌ها و پوشش اجتماعی	برگزاری و ترویج مسابقات ورزشی زنان	پذیرش اجتماعی و مشارکت	زیرساخت‌ها و امکانات ورزشی	عوامل
زیرساخت‌ها و امکانات ورزشی	V	A	O	V	V	O	X	
پذیرش اجتماعی و مشارکت	V	X	V	V	X	X		
برگزاری و ترویج مسابقات ورزشی زنان	V	A	V	V	X			
رسانه‌ها و پوشش اجتماعی	V	A	O	X				
مدیریت و رهبری	V	A	X					
آموزش و توانمندسازی	V	X						
فرهنگ‌سازی و آموزش عمومی	X							
حمایت مالی و منابع اقتصادی								X

تشکیل ماتریس دستیابی اولیه^۱

در این مرحله با تبدیل نمادهای ماتریس SSIM به اعداد صفر و ۱ برحسب قواعد زیر می‌توان به ماتریس RM دست پیدا کرد. این قواعد به صورت زیر است:

الف: اگر خانه (i و j) در ماتریس SSIM نماد V گرفته است، خانه مربوط در ماتریس دستیابی عدد ۱ می‌گیرد و خانه قرینه آن یعنی خانه (j و i) عدد صفر می‌گیرد؛

ب: اگر خانه (i و j) در ماتریس SSIM نماد A گرفته است، خانه مربوط در ماتریس دستیابی عدد صفر می‌گیرد و خانه قرینه آن یعنی خانه (j و i) عدد ۱ می‌گیرد؛

ج: اگر خانه (i و j) در ماتریس SSIM نماد X گرفته است، خانه مربوط در ماتریس دستیابی عدد ۱ می‌گیرد و خانه قرینه آن یعنی خانه (j و i) عدد ۱ می‌گیرد؛

1. Matrix Reachability (RM)

فصلنامه پژوهش در ورزش زنان، تابستان ۱۴۰۴، دوره ۰۲، شماره ۶

د: اگر خانه (i و j) در ماتریس SSIM نماد O گرفته است، خانه مربوط در ماتریس دستیابی عدد صفر می‌گیرد و خانه قرینه آن یعنی خانه (j و i) عدد صفر می‌گیرد.

جدول ۴- ماتریس دستیابی اولیه (RM)
Table 4 - Initial Reach Matrix (RM)

حمایت مالی و منابع اقتصادی	فرهنگ سازی و آموزش عمومی	آموزش و توانمندسازی	مدیریت و رهبری	رسانه ها و پوشش اجتماعی	ترویج مسابقات ورزشی زنان	پذیرش اجتماعی و مشارکت	زیرساخت ها و امکانات ورزشی	عوامل
زیرساخت ها و امکانات ورزشی	1	0	0	1	1	0	1	
پذیرش اجتماعی و مشارکت	1	1	1	1	1	1	0	
برگزاری و ترویج مسابقات ورزشی زنان	1	0	1	1	1	1	0	
رسانه ها و پوشش اجتماعی	1	0	0	1	0	0	0	
مدیریت و رهبری	1	0	1	0	0	0	0	
آموزش و توانمندسازی	1	1	1	1	1	1	1	
فرهنگ سازی و آموزش عمومی	1	0	0	0	0	0	0	
حمایت مالی و منابع اقتصادی	1	1	1	1	0	1	1	

تشکیل ماتریس دستیابی نهایی

پس از اینکه ماتریس دستیابی اولیه به دست آمد، باید سازگاری درونی آن برقرار شود؛ به عنوان نمونه اگر عامل ۱ منجر به عامل ۲ شود و عامل ۲ هم منجر به عامل ۳ شود، باید عامل ۱ نیز منجر به عامل ۳ شود و اگر در ماتریس دستیابی این حالت برقرار نباشد، باید ماتریس اصلاح شده و روابطی که از قلم افتاده جایگزین شود. برای سازگار کردن ماتریس روش های مختلفی پیشنهاد شده است که به دو روش کلی اشاره می‌شود:

روش اول: برخی محققان بر این عقیده‌اند که پس از جمع‌آوری نظرهای خبرگان و به دست آوردن ماتریس‌های SSIM و دستیابی، در صورتی که ناسازگاری درون ماتریس دستیابی مشاهده شد، باید دوباره پرسشنامه به وسیله خبرگان پر شود. آنگاه دوباره سازگاری ماتریس دستیابی چک شود و این کار آنقدر باید ادامه پیدا کند تا اینکه سازگاری برقرار شود؛ روش دوم: در این روش از قوانین ریاضی برای ایجاد سازگاری در ماتریس دستیابی استفاده می‌شود؛ به این صورت که ماتریس دستیابی را به توان $(K+1)$ می‌رساند $K>1$ است؛ البته عملیات به توان رساندن ماتریس باید طبق قاعده بولن باشد. طبق این قاعده $1+1=1$ و $1 \times 1=1$ است.

در تحقیق حاضر روش اول به کار رفت. از آنجاکه در این تحقیق برای پر کردن پرسشنامه‌ها از چند خبره استفاده شد، برای تشکیل ماتریس دستیابی نهایی، روش مد براساس بیشترین فراوانی در هر درایه به کار رفت.

جدول ۵- ماتریس دستیابی نهایی
Table 5- Final Achievement Matrix

نمود	حمایت مالی و منابع اقتصادی	فرهنگ‌سازی و آموزش عمومی	آموزش و توانمندسازی	مدیریت و رهبری	رسانه‌ها و پوشش اجتماعی	برگزاری و ترویج مسابقات ورزشی زنان	پذیرش اجتماعی و مشارکت	زیرساخت‌ها و امکانات ورزشی	عوامل
6	0	۸	0	1*	1	1	1*	1	زیرساخت‌ها و امکانات ورزشی
8	1*	1	1	1	1	1	1	1*	پذیرش اجتماعی و مشارکت
6	0	1	1*	1	1	1	1	0	برگزاری و ترویج مسابقات ورزشی زنان
2	0	1	0	0	0	0	0	0	رسانه‌ها و پوشش اجتماعی
2	0	1	0	1	1	0	0	0	مدیریت و رهبری
8	1	1	1	1	1	1	1	1	آموزش و توانمندسازی
1	0	1	0	0	0	0	0	0	فرهنگ‌سازی و آموزش عمومی
8	1	1	1	1	1	1*	1	1	حمایت مالی و منابع اقتصادی
3	8	4	6	6	5	5	4	4	وابستگی

تعیین سطح و اولویت متغیرها

برای تعیین سطح و اولویت متغیرها، مجموعه دستیابی و مجموعه پیش‌نیاز برای هر عامل مشخص می‌شود. مجموعه دستیابی هر عامل شامل عواملی می‌شود که از طریق این عامل می‌توان به آن رسید. مجموعه پیش‌نیاز نیز شامل عواملی می‌شود که از طریق آن‌ها می‌توان به این عوامل رسید. این کار با استفاده از ماتریس دستیابی انجام می‌شود. بعد از تعیین ماتریس دستیابی و پیش‌نیاز برای هر عامل، عناصر مشترک در مجموعه دستیابی و پیش‌نیاز برای هر عامل شناسایی می‌شوند. پس از تعیین این مجموعه‌ها نوبت به تعیین سطح عوامل (عناصر) می‌رسد. منظور از سطح عناصر این است که عامل‌ها بر سایر عوامل تأثیرگذارند یا از سایر عوامل تأثیر می‌پذیرند. عواملی که در بالاترین سطح (سطح ۱) قرار می‌گیرند، تحت تأثیر سایر عوامل هستند و عامل دیگری را تحت تأثیر قرار نمی‌دهند. در اولین جدول عاملی دارای بالاترین سطح است که مجموعه دستیابی و عناصر مشترک آن کاملاً یکسان باشند. پس از تعیین این عامل یا عوامل، آن‌ها از جدول حذف می‌شوند و با سایر عوامل باقیمانده جدول بعدی تشکیل می‌شوند. این عوامل سطح یک را تحت تأثیر قرار می‌دهند و خود تحت تأثیر عوامل سطح سه هستند. این کار تا تعیین سطح تمام عوامل ادامه می‌یابد.

جدول ۶- تعیین سطوح متغیرها (تکرار اول)

Table 6- Determining the levels of variables (first iteration)

عوامل	مجموعه دستیابی	مجموعه پیش نیاز	مجموعه مشترک	سطح
1. زیرساخت‌ها و امکانات ورزشی	1-2-3-4-5-7	1-2-6-8	1-2	
2. پذیرش اجتماعی و مشارکت	1-2-3-4-5-6-7-8	1-2-3-6-8	1-2-3-6-8	
3. برگزاری و ترویج مسابقات ورزشی زنان	2-3-4-5-6-7	1-2-3-6-8	2-3-6	
4. رسانه‌ها و پوشش اجتماعی	4-7	1-2-3-4-6-8	4	
5. مدیریت و رهبری	5-7	1-2-3-5-6-8	5	
6. آموزش و توانمندسازی	1-2-3-4-5-6-7-8	2-3-6-8	2-3-6-8	
7. فرهنگ‌سازی و آموزش عمومی	7	1-2-3-4-5-6-7-8	7	1
8. حمایت مالی و منابع اقتصادی	1-2-3-4-5-6-7-8	2-6-8	2-6-8	

جدول ۷- تعیین سطوح متغیرها (تکرار دوم)

Table 7- Determining the levels of variables (second iteration)

عوامل	مجموعه دستیابی	مجموعه پیش نیاز	مجموعه مشترک	سطح
1. زیرساخت‌ها و امکانات ورزشی	1-2-3-4-5	1-2-6-8	1-2	
2. پذیرش اجتماعی و مشارکت	1-2-3-4-5-6-8	1-2-3-6-8	1-2-3-6-8	
3. برگزاری و ترویج مسابقات ورزشی زنان	2-3-4-5-6	1-2-3-6-8	2-3-6	
4. رسانه‌ها و پوشش اجتماعی	4	1-2-3-4-6-8	4	2
5. مدیریت و رهبری	5	1-2-3-5-6-8	5	2
6. آموزش و توانمندسازی	1-2-3-4-5-6-8	2-3-6-8	2-3-6-8	
8. حمایت مالی و منابع اقتصادی	1-2-3-4-5-6-8	2-6-8	2-6-8	

جدول ۸- تعیین سطوح متغیرها (تکرار سوم)

Table 8- Determining the levels of variables (third iteration)

عوامل	مجموعه دستیابی	مجموعه پیش نیاز	مجموعه مشترک	سطح
1. زیرساخت‌ها و امکانات ورزشی	1-2-3	1-2-6-8	1-2	
2. پذیرش اجتماعی و مشارکت	1-2-3-6-8	1-2-3-6-8	1-2-3-6-8	3
3. برگزاری و ترویج مسابقات ورزشی زنان	2-3-6	1-2-3-6-8	2-3-6	3
6. آموزش و توانمندسازی	1-2-3-6-8	2-3-6-8	2-3-6-8	
8. حمایت مالی و منابع اقتصادی	1-2-3-6-8	2-6-8	2-6-8	

جدول ۹- تعیین سطوح متغیرها (تکرار چهارم)

Table 9- Determining the levels of variables (fourth iteration)

عوامل	مجموعه دستیابی	مجموعه پیش نیاز	مجموعه مشترک	سطح
1. زیرساخت‌ها و امکانات ورزشی	1	1-6-8	1	4
6. آموزش و توانمندسازی	1-6-8	6-8	6-8	
8. حمایت مالی و منابع اقتصادی	1-6-8	6-8	6-8	

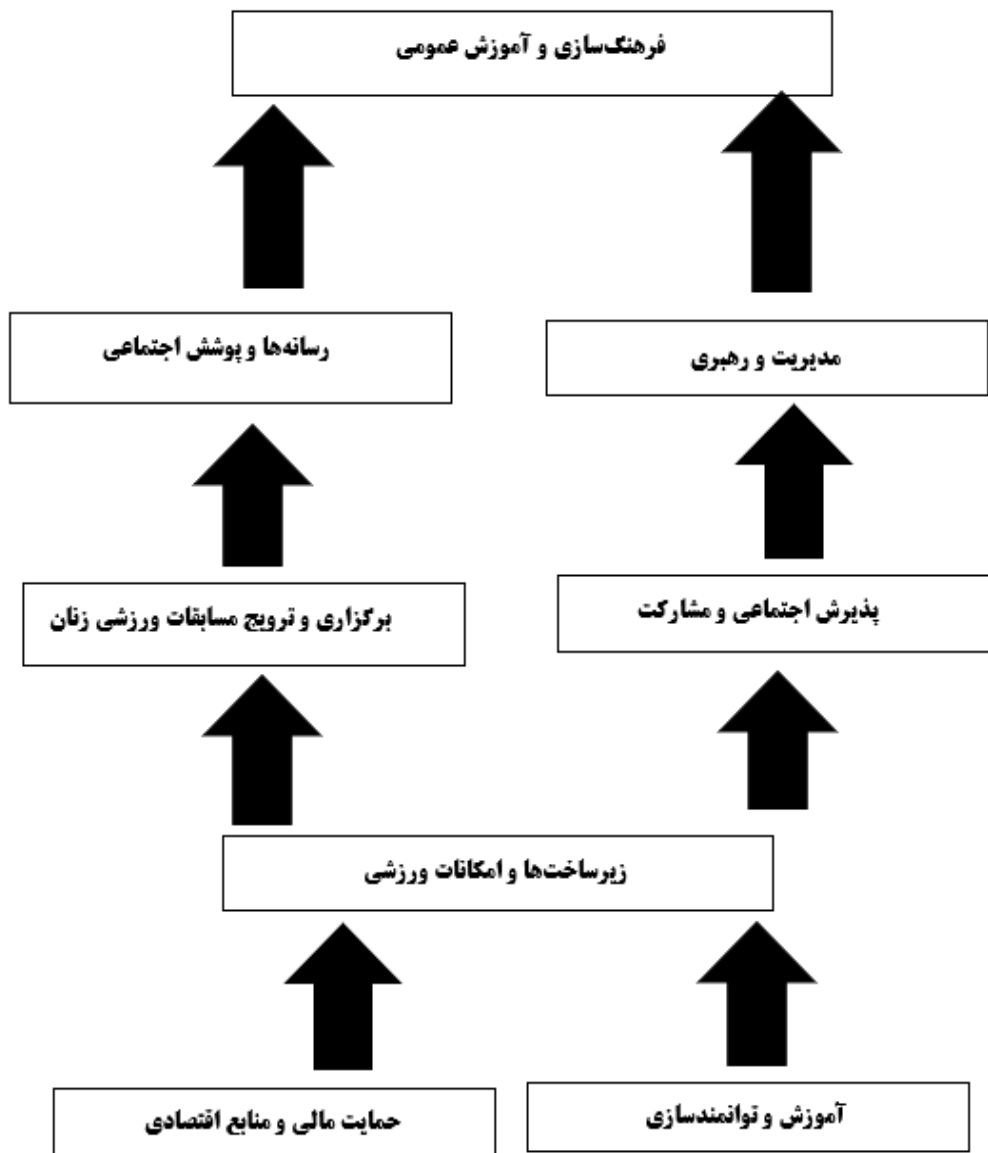
جدول ۱۰- تعیین سطوح متغیرها (تکرار پنجم)

Table 10- Determining the levels of variables (fifth iteration)

عوامل	مجموعه دستیابی	مجموعه پیش نیاز	مجموعه مشترک	سطح
6. آموزش و توانمندسازی	6-8	6-8	6-8	5
8. حمایت مالی و منابع اقتصادی	6-8	6-8	6-8	5

ترسیم مدل ساختاری-تفسیری

در این مرحله براساس سطوح تعیین شده و ماتریس دستیابی نهایی، مدل ترسیم می شود.

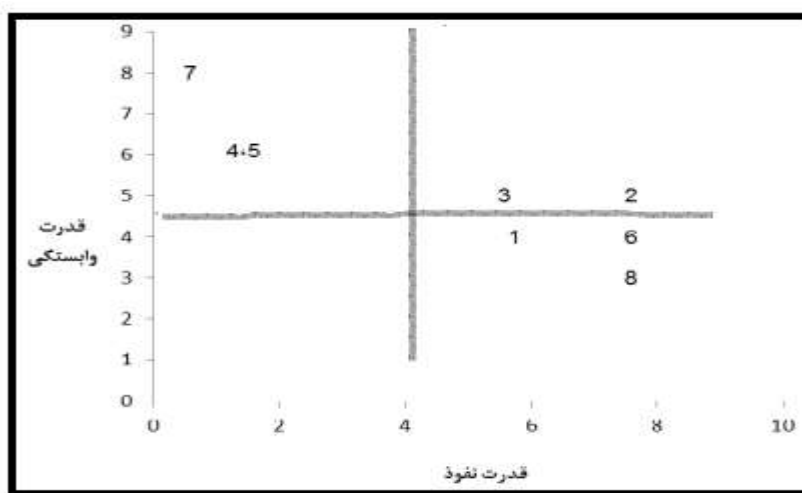
شکل ۱- مدل نقش ورزش در تقویت شمول اجتماعی زنان

Figure 1- Model of the role of sport in strengthening women's social inclusion

تجزیه و تحلیل قدرت نفوذ-وابستگی

جمع سطری مقادیر در ماتریس دستیابی نهایی برای هر عنصر بیانگر میزان نفوذ و جمع ستونی نشانگر میزان وابستگی خواهد بود. عواملی که در سطوح پایین تر مدل قرار دارند، به دلیل داشتن قدرت پیش برندگی بیشتر به عنوان عوامل هادی و عواملی که در سطوح بالاتر قرار دارند، به دلیل وابستگی به عوامل هادی، پیرو محسوب می شوند (شکل ۲). براساس قدرت نفوذ و وابستگی، چهار گروه از عناصر قابل شناسایی خواهند بود که عبارت اند از: خودمختار: عواملی که دارای قدرت نفوذ و وابستگی ضعیف هستند؛ وابسته: عواملی که دارای قدرت نفوذ کم، ولی وابستگی شدید هستند؛ متصل (پیوندی): عواملی که دارای قدرت نفوذ و وابستگی زیاد هستند؛ مستقل: عواملی که دارای قدرت نفوذ قوی، ولی وابستگی ضعیف هستند.

با توجه به شکل (۲) عوامل استفاده از زیرساخت ها و امکانات ورزشی، آموزش و توانمندسازی و حمایت مالی و منابع اقتصادی دارای قدرت نفوذ بالا، رسانه ها و پوشش اجتماعی، مدیریت و رهبری و پیامدهای اجتماعی دارای قدرت وابستگی بالا و برگزاری و ترویج مسابقات ورزشی زنان و پذیرش اجتماعی و مشارکت دارای قدرت نفوذ و وابستگی بالایی هستند.

شکل ۲- قدرت و نفوذ

Figure 2- Power and Influence

بحث و نتیجه گیری

در این تحقیق به بررسی ارائه نقش ورزش در تقویت شمول اجتماعی زنان پرداخته شد. یافته های این پژوهش نشان داد که سه دسته از عوامل، نقش های کلیدی متفاوتی در شمول اجتماعی زنان در ورزش دارند. دسته نخست شامل عواملی مانند زیرساخت ها و امکانات ورزشی، آموزش و توانمندسازی، و حمایت مالی و منابع اقتصادی است که از قدرت نفوذ بالایی برخوردارند؛ یعنی این متغیرها می توانند بر سایر عوامل تأثیرگذار باشند و نوعی نقش محرک یا پیشران در توسعه ورزش زنان ایفا کنند. این نتیجه با یافته های مطالعات قاکسورویچ^۱ (۲۰۲۴) و اوسته کالوو^۲ (۲۰۲۴) همراستا است که تأکید کردند، نبود زیرساخت های مناسب و منابع مالی پایدار، یکی از بزرگ ترین موانع مشارکت زنان در ورزش به شمار می رود.

1. Qaxxorovich
2. Ocete Calvo

دسته دوم، عواملی چون رسانه‌ها و پوشش اجتماعی، مدیریت و رهبری، و فرهنگ‌سازی و آموزش عمومی هستند که قدرت وابستگی بالایی دارند؛ یعنی این عوامل به شدت تحت تأثیر سایر متغیرها هستند و بیشتر نقش تابع را ایفا می‌کنند؛ به بیان دیگر، ارتقا یا تضعیف آن‌ها بستگی مستقیم به بهبود سایر شرایط دارد. در همین راستا، پژوهش‌های گران‌دیسون^۱ (۲۰۲۱) و آدیکاری (۲۰۲۰) نشان دادند که رسانه‌ها تنها زمانی می‌توانند تصویر مثبتی از زنان ورزشکار ارائه دهند که ابتدا سطح مشارکت، دسترسی به امکانات و حضور در رقابت‌های جدی افزایش یابد.

در نهایت، دسته سوم شامل متغیرهایی چون برگزاری و ترویج مسابقات ورزشی زنان، پذیرش اجتماعی و مشارکت است که هم قدرت نفوذ بالا و هم قدرت وابستگی بالایی دارند. این ویژگی نشان‌دهنده نقش دوگانه آن‌ها در سیستم است؛ یعنی هم از سایر عوامل تأثیر می‌پذیرند و هم خودشان بر متغیرهای دیگر تأثیر می‌گذارند. چنین جایگاهی حاکی از آن است که این عوامل می‌توانند نقش محوری و کلیدی در ارتقای شمول اجتماعی ایفا کنند. این نکته با یافته‌های ژونگ^۲ (۲۰۲۴) و نامی (۲۰۲۴) همخوانی دارد که ورزش را به عنوان ابزاری برای توسعه اجتماعی و ایجاد حس تعلق اجتماعی به‌ویژه در میان زنان و گروه‌های کمتر دیده‌شده معرفی کرده‌اند.

برآیند نتایج بیانگر این واقعیت است که شمول اجتماعی زنان در ورزش، موضوعی پیچیده و چندبُعدی است که نیازمند توجه به تعامل بین عواملی است؛ به عبارت دیگر، هیچ عاملی به تنهایی نمی‌تواند تضمین‌کننده موفقیت در این حوزه باشد و تنها از طریق یک رویکرد سیستمی، چندسطحی و هماهنگ می‌توان به نتایج مؤثر دست یافت.

ترویج شمول اجتماعی در ورزش زنان دارای ابعاد مختلفی است که در پژوهش‌های مختلف به آن پرداخته شده است. یکی از مهم‌ترین عوامل، آموزش و آگاهی‌بخشی است. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که افزایش آگاهی درمورد حقوق زنان و فراهم کردن فرصت‌های برابر برای آن‌ها در محیط‌های ورزشی، تأثیر زیادی بر مشارکت زنان در این حوزه دارد؛ برای مثال، تحقیق هایدی (۲۰۲۰) نشان داد، برنامه‌های آموزشی در سطح مدارس و دانشگاه‌ها می‌توانند به کاهش تبعیض‌های جنسیتی و افزایش مشارکت زنان در ورزش کمک کنند. این نتایج به وضوح نشان می‌دهد که آموزش نه تنها به تغییر نگرش‌های اجتماعی منجر می‌شود، بلکه زنان را قادر می‌سازد تا در ورزش و سایر عرصه‌های اجتماعی نیز نقش مؤثری را ایفا کنند.

در کنار آموزش، حمایت‌های مالی و زیرساختی نیز از جمله مهم‌ترین عوامل برای ترویج شمول اجتماعی در ورزش زنان به شمار می‌آید. تحقیق فارمر^۳ (۲۰۱۲) نشان می‌دهد، تخصیص منابع مالی به ورزش زنان می‌تواند نقش مهمی در افزایش دسترسی و فراهم آوردن امکانات ورزشی برای زنان ایفا کند. این پژوهش تأکید دارد که با وجود اهمیت زیاد ورزش زنان، به دلیل محدودیت‌های مالی و زیرساختی، بسیاری از زنان نتوانسته‌اند از امکانات ورزشی به طور مناسب بهره‌برداری کنند. سیاست‌های حمایتی و قانونی نیز یکی دیگر از ابعاد مهم شمول اجتماعی در ورزش زنان هستند. شواهد نشان می‌دهند، وضع قوانین و سیاست‌های حمایتی برای زنان می‌تواند به کاهش تبعیض‌ها و ایجاد فرصت‌های برابر در ورزش منجر شود؛ به عنوان نمونه، ژونگ (۲۰۲۴) بر این باور است که با اعمال این قوانین می‌توان از مشارکت برابر زنان در تمامی سطوح ورزشی اطمینان حاصل کرد. برندینگ و تبلیغات ورزش زنان نیز یکی دیگر از استراتژی‌های مؤثر در ترویج شمول اجتماعی است. تحقیقات نشان می‌دهند، حضور ورزش زنان در رسانه‌ها و ایجاد برندهای ورزشی مخصوص به این قشر می‌تواند به طور چشمگیری باعث افزایش علاقه‌مندی به ورزش زنان شود. پژوهش میکلسون (۲۰۲۳) نشان می‌دهد،

1. Grandisson

2. Zhong

3. Farmer

تبلیغات در رسانه‌ها، به‌ویژه از طریق شبکه‌های اجتماعی می‌تواند به جذب تماشاگران و حامیان مالی کمک کند. همچنین برندینگ ورزش زنان می‌تواند به تغییر نگرش جامعه به آن‌ها و تشویق بیشتر به مشارکت در ورزش منجر شود. مدیریت و رهبری در ورزش زنان نیز یکی دیگر از عواملی است که به شمول اجتماعی در این حوزه کمک می‌کند. پژوهش‌ها حاکی از آن است که رهبری مؤثر و مدیریت صحیح می‌تواند فضای مناسبی برای توسعه ورزش زنان فراهم آورد. الحمید (۲۰۲۴) در مطالعه خود به این نکته اشاره کرد که باشگاه‌ها و سازمان‌های ورزشی که مدیریت زنان را در سطوح بالای رهبری قرار می‌دهند، معمولاً با افزایش موفقیت در جذب ورزشکاران زن و نیز حمایت از آن‌ها در برابر مشکلات روبه‌رو هستند. فرهنگ همکاری و مشارکت در ورزش نیز یکی از اصول شمول اجتماعی است که می‌تواند به کاهش تبعیض‌های موجود کمک کند. در این زمینه، ماریووت (۲۰۱۴) اشاره می‌کند، هنگامی که فضاهای ورزشی به طور مشترک برای زنان و مردان فراهم شود، تعامل بیشتر و تبادل تجربه‌ها می‌تواند به رشد اجتماعی و ورزشی زنان منجر شود. این پژوهش تأکید می‌کند که همکاری بین جنسیت‌ها نه تنها به کاهش تبعیض‌های موجود کمک می‌کند، بلکه به بهبود تعاملات اجتماعی و بهره‌مندی از توانمندی‌های متقابل نیز می‌انجامد.

درمجموع، شمول اجتماعی در ورزش زنان، به‌ویژه با توجه به مؤلفه‌هایی همچون آموزش، حمایت مالی، سیاست‌های حمایتی، برندینگ، مدیریت و فرهنگ همکاری می‌تواند به بهبود وضعیت ورزش زنان و مشارکت بیشتر آن‌ها در این عرصه‌ها منجر شود. به طور کلی، پژوهش‌ها حاکی از این است که برای رسیدن به شمول اجتماعی پایدار در ورزش زنان نیاز است استراتژی‌های جامع و چندجانبه طراحی و اجرایی شوند. همچنین برخی از چالش‌های موجود مانع از ترویج این شمول در جامعه ورزش می‌شود. این چالش‌ها می‌توانند در قالب موانع فرهنگی، ساختاری و اجتماعی در ورزش زنان نمایان شوند.

یکی از موانع فرهنگی عمده در ورزش زنان، نگرش‌های سنتی و جنسیتی است که هنوز در بسیاری از جوامع وجود دارد؛ برای مثال، در برخی فرهنگ‌ها تصور می‌شود که ورزش برای مردان مناسب‌تر است و این تصور موجب کاهش انگیزه در زنان برای مشارکت در ورزش می‌شود. جونز و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهش خود نشان دادند، یکی از مهم‌ترین دلایل مشارکت نکردن زنان در ورزش، فقدان پذیرش فرهنگی آن‌ها به‌عنوان ورزشکار است. این نظرها و نگرش‌ها می‌توانند تا حد زیادی باعث کاهش شمول اجتماعی در ورزش زنان شده و مانع از ایجاد فضای برابر برای مشارکت این قشر در ورزش شوند.

موانع ساختاری نیز از دیگر چالش‌های مهم در ترویج شمول اجتماعی در ورزش زنان هستند. در بسیاری از کشورهای جهان، با وجود پیشرفت‌هایی که در زمینه ورزش زنان صورت گرفته است، هنوز بسیاری از زیرساخت‌های ورزشی مانند استادیوم‌ها، سالن‌های ورزشی و امکانات ورزشی برای زنان به اندازه مردان توسعه نیافته‌اند. پژوهش‌های مختلف نشان می‌دهند، نبود امکانات کافی، نبود دسترسی به منابع مالی و حمایت‌های لازم از سوی سازمان‌های ورزشی، از جمله موانعی هستند که رشد ورزش زنان را در بسیاری از کشورها محدود کرده‌اند؛ به عنوان نمونه، پژوهش مورگان (۲۰۲۴) نشان می‌دهد، بسیاری از باشگاه‌ها و سازمان‌های ورزشی نمی‌توانند به طور مؤثر به ورزش زنان توجه کنند و این ناتوانی در تأمین منابع و امکانات، عاملی برای ایجاد شکاف‌های موجود در ورزش زنان است.

از طرفی، موانع اجتماعی نیز در این زمینه مؤثرند. این موانع معمولاً به فشارهای اجتماعی و انتظاراتی اشاره دارند که از سوی خانواده‌ها، دوستان و جامعه به زنان وارد می‌شود و آن‌ها را از مشارکت فعال در ورزش باز می‌دارد؛ برای مثال، در بسیاری از جوامع، زنانی که در ورزش‌های رقابتی فعالیت می‌کنند، ممکن است با قضاوت‌های اجتماعی منفی روبه‌رو شوند. آدیکاری (۲۰۲۰) در پژوهش خود به این نکته اشاره دارد که نگرش‌های اجتماعی منفی به زنان ورزشکار موجب کاهش انگیزه و مشارکت زنان در فعالیت‌های ورزشی می‌شود.

برای مقابله با این چالش‌ها و ترویج شمول اجتماعی در ورزش زنان، چندین راهبرد عملیاتی و مدیریتی وجود دارد که می‌تواند به تغییر شرایط کمک کند. اولین و مهم‌ترین راهبرد، تغییر نگرش‌های اجتماعی و فرهنگی است. برای این منظور، نیاز است از طریق رسانه‌ها، سازمان‌های ورزشی و آموزش‌های عمومی، تصویر مثبت و حمایتی از ورزش زنان ارائه شود؛ به‌ویژه از آنجا که رسانه‌ها در شکل‌دهی به نگرش‌ها و باورهای عمومی نقش بسیار مهمی دارند، باید تمرکز بیشتری بر پوشش اخبار و دستاوردهای زنان در ورزش کنیم. این فعالیت‌ها می‌تواند به تغییر نگرش‌ها و کاهش تبعیض‌ها در سطح جامعه کمک کند. راهبرد بعدی، افزایش سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های ورزشی زنان است. همان‌طور که اشاره شد، بسیاری از زنان به دلیل محدودیت‌های زیرساختی و مالی نمی‌توانند از فرصت‌های ورزشی بهره‌مند شوند؛ بنابراین سرمایه‌گذاری در توسعه و بهبود زیرساخت‌های ورزشی مخصوص به زنان از جمله تأسیس سالن‌های ورزشی و استادیوم‌های مدرن، می‌تواند یکی از راه‌های مؤثر برای ترویج شمول اجتماعی در ورزش زنان باشد. همچنین تخصیص بودجه و حمایت‌های مالی بیشتر از سوی دولت‌ها و سازمان‌های ورزشی در این راستا ضروری است.

ایجاد و تقویت برنامه‌های حمایتی و آموزشی نیز از دیگر اقداماتی است که می‌تواند به تقویت شمول اجتماعی در ورزش زنان کمک کند. این برنامه‌ها باید به‌طور ویژه به آموزش خانواده‌ها، مربیان و ورزشکاران جوان بپردازند و بر اهمیت حضور زنان در ورزش تأکید کنند؛ به‌ویژه در مدارس و دانشگاه‌ها باید برنامه‌های آموزشی ویژه‌ای برای دختران و زنان جوان برگزار شود تا آن‌ها تشویق شوند به‌طور فعال در ورزش شرکت کنند و از مزایای جسمی و اجتماعی آن بهره‌مند شوند.

قوانین حمایتی و سیاست‌های دولتی نیز از دیگر ابزارهای ضروری برای ترویج شمول اجتماعی در ورزش زنان است. در این راستا، وضع قوانینی که براساس آن‌ها حقوق و فرصت‌های برابر برای زنان ورزشکار در تمامی سطوح فراهم شود، می‌تواند تأثیرات بسیار مثبت بر مشارکت زنان در ورزش داشته باشد؛ به عنوان مثال، ایجاد قوانین و سیاست‌های حمایتی برای زنان در سطوح مختلف مدیریتی و اجرایی در سازمان‌های ورزشی می‌تواند به تغییرات اساسی در ساختارهای موجود منجر شود. فرهنگ‌سازی و ترویج رفتارهای مثبت نیز می‌تواند یکی دیگر از استراتژی‌های مؤثر در تقویت شمول اجتماعی باشد. این اقدامات باید براساس تقویت احترام متقابل، همکاری‌های جنسیتی و هم‌افزایی میان ورزشکاران و مدیران ورزشی باشد تا محیطی ایجاد شود که در آن زنان و مردان بتوانند به‌طور مشترک در ورزش به رقابت بپردازند.

درنهایت، در راستای ترویج شمول اجتماعی در ورزش زنان، همکاری‌های بین‌المللی و تبادل تجربیات بین کشورها نیز می‌تواند به تقویت این روند کمک کند. بسیاری از کشورها در زمینه ترویج ورزش زنان تجربیات موفق داشته‌اند که می‌توان از آن‌ها در کشورهای دیگر استفاده کرد. همکاری‌های بین‌المللی و برنامه‌های مشترک می‌تواند به توسعه ورزش زنان در سطوح جهانی کمک کند.

بنابراین ترویج شمول اجتماعی در ورزش زنان نه تنها یک موضوع اجتماعی و فرهنگی مهم شناخته می‌شود، بلکه می‌تواند تأثیرات گسترده‌ای بر بهبود وضعیت زنان در جامعه و افزایش مشارکت آن‌ها در عرصه‌های مختلف نیز داشته باشد. براساس مباحث مطرح‌شده، مشاهده می‌شود که موانع فرهنگی، ساختاری و اجتماعی همچنان به‌عنوان بزرگ‌ترین چالش‌ها در مسیر ترویج شمول اجتماعی در ورزش زنان هستند. برای رفع این چالش‌ها لازم است رویکردهایی جامع و چندبعدی در پیش گرفته شود که شامل تغییر نگرش‌های اجتماعی، افزایش سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها، ایجاد قوانین حمایتی و تقویت برنامه‌های آموزشی و حمایتی برای زنان باشد. به‌منظور دستیابی به این اهداف، پیشنهاد می‌شود که دولت‌ها و سازمان‌های ورزشی به‌ویژه در کشورهای درحال توسعه، سیاست‌هایی را به‌طور مشخص برای ارتقای حضور زنان در ورزش ایجاد کنند. این سیاست‌ها باید شامل حمایت‌های مالی، تقویت زیرساخت‌ها، تخصیص بودجه‌های ویژه برای ورزش زنان و ترویج فرهنگ برابر و شفاف در جامعه ورزشی باشد. علاوه بر این، باید آموزش‌های عمومی و رسانه‌ای گسترده‌تری برای تغییر نگرش‌ها و تقویت پذیرش اجتماعی زنان در ورزش انجام شود. از سوی دیگر، به‌منظور کاهش موانع اجتماعی،

برنامه‌های فرهنگی و اجتماعی باید برای ترویج نگاه مثبت به زنان ورزشکار و شکستن کلیشه‌ها اجتماعی انجام شود. ایجاد فرصت‌های بیشتر برای زنان در سطوح مدیریتی و اجرایی ورزش، به‌ویژه در تصمیم‌گیری‌های کلیدی می‌تواند به بازتعریف جایگاه زنان در ورزش کمک کند. همچنین ترویج شمول اجتماعی در ورزش زنان می‌تواند به افزایش اعتمادبه‌نفس و خودباوری در میان زنان، گسترش فرصت‌های شغلی و اجتماعی و تقویت جوامع محلی و جهانی منجر شود.

پیام مقاله

ورزش با تأمین زیرساخت، آموزش و حمایت اقتصادی، نقش مؤثری در تقویت شمول اجتماعی زنان ایفا می‌کند.

ملاحظات اخلاقی

در این پژوهش، ملاحظات اخلاقی شامل رضایت آگاهانه مشارکت‌کنندگان، حفظ محرمانگی اطلاعات و رعایت اصول صداقت و امانت‌داری در تحلیل داده‌ها رعایت شد.

مشارکت نویسندگان

ایده‌پردازی: علی نقی غلامی و علیرضا زارع
جمع‌آوری داده‌ها: علی نقی غلامی
تحلیل داده‌ها: علی نقی غلامی و علیرضا زارع
نوشتن مقاله: علیرضا زارع
بازبینی و ویرایش: علی نقی غلامی
مرور ادبیات: علیرضا زارع
مدیر پروژه: علی نقی غلامی
هرگونه مشارکت دیگر: همکاری مشترک در طراحی مدل مفهومی

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان، این مقاله تعارض منافع ندارد.

تشکر و قدردانی

از همه کارشناسان و مدیران حوزه ورزش که در انجام این پژوهش همکاری صمیمانه داشتند، صمیمانه قدردانی می‌شود.

منابع

1. Adhikary, D., Brahmachary, A., Kar, A., Musaddi, D., & Moulik, S. (2020). Sports and social capital: A qualitative study on women athletes with disabilities. *Discourse*, 8, 9. <https://doi.org/10.47857/irjms.2020.v01i04.014>
2. Alhumaid, M. M., Adnan, Y., Said, M. A., Alobaid, M. A., & Khoo, S. (2024). Empowerment and social inclusion through Para sports: a qualitative study on women with physical impairments in Saudi Arabia. *Frontiers in Psychology*, 15, 366694. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1366694>
3. Carter-Francique, A. R. (2018). Is excellence inclusive? The benefits of fostering Black female college athlete's sense of belonging. *Journal of Higher Education Athletics & Innovation*, 1(3), 48
4. Farmer, A., & Pecorino, P. (2012). Title IX and the allocation of resources to women's and men's sports. *American Law and Economics Review*, 14(1), 141–164.

5. Gholi Poor, M., Ghafoori, F., Shahlaei Bagheri, J., Shabani Bahar, G., & Preuss, H. (2025). Multilevel factors affecting the social inclusion of women in sports. *Quarterly Journal of Woman & Society*, 15(60), 106–124. [In Persian]
6. Grandisson, M., Chrétien-Vincent, M., Ouellet, B., Marcotte, J., Lamontagne, M. E., & Milot, É. (2021). Survey on strategies to promote social inclusion through sports. *Inclusion*, 9(2), 104–117.
7. Harada, C. M., Siperstein, G. N., Parker, R. C., & Lenox, D. (2013). Promoting social inclusion for people with intellectual disabilities through sport: Special Olympics International, global sport initiatives and strategies. In K. Gilbert, & O. Schantz (Eds.), *Disability in the global sport arena* (pp. 63–80). London: Routledge.
8. Hayday, E. J., & Collison, H. (2020). Exploring the contested notion of social inclusion and gender inclusivity within esports spaces. *Social Inclusion*, 8(3), 197–208.
9. Jose, J., & Singh, J. (2024). The role of sports in promoting social integration and inclusion. *Kristu Jayanti Journal of Management Studies*, 3(1), 36–43.
10. Karstensen, V., Piskorz-Ryń, O., Karna, W., Lee, A., Neo, X. S., & Gottschlich, D. (2024). The role of sports in promoting social inclusion and health in marginalized communities. *International Journal of Sport Studies & Health*, 7(3).
11. Kluch, Y., & Wilson, A. S. (2020). #NCAAInclusion: Using social media to engage NCAA student-athletes in strategic efforts to promote diversity and inclusion. *Case Studies in Sport Management*, 9(S1), S35–S43.
12. Lleixà, T., & Nieva, C. (2020). The social inclusion of immigrant girls in and through physical education: Perceptions and decisions of physical education teachers. *Sport, Education and Society*. Advance Online Publication.
13. Marivoet, S. (2014). Challenge of sport towards social inclusion and awareness-raising against any discrimination. *Physical Culture and Sport. Studies and Research*, 63(1), 3–11.
14. McConkey, R., Dowling, S., Hassan, D., & Menke, S. (2013). Promoting social inclusion through unified sports for youth with intellectual disabilities: A five-nation study. *Journal of Intellectual Disability Research*, 57(10), 923–935. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2788.2012.01587.x>
15. Mickelsson, T. B. (2023). A morphogenetic approach to sport and social inclusion: A case study of goodwill's reproductive power. *Sport in Society*, 26(5), 837–853.
16. Mirzayev, A., & Imomov, A. (2024). Increasing the inclusion of women in the field of sports. *Science and Innovation*, 3(B2), 428–430.
17. Mohammadi, S. (2022). Social inclusion of newly arrived female asylum seekers and refugees through a community sport initiative: The case of Bike Bridge. In *The Potential of Community Sport for Social Inclusion* (pp. 205–222). London: Routledge.
18. Morgan, T., Henne, K., Blacklock, J., & Starre, K. (2024). Counting women: Indicator culture and gender inclusion in sports leadership. *International Review for the Sociology of Sport*. <https://doi.org/10.1177/10126902241297882>
19. Moustakas, L. (2023). Sport and social cohesion within European policy: A critical discourse analysis. *European Journal for Sport and Society*, 20(1), 1–18.
20. Moustakas, L., & Robrade, D. (2023). Sport for social cohesion: From scoping review to new research directions. *Sport in Society*, 26(8), 1301–1318.
21. mae, C. (2024). Integration, inclusion and belonging through sports: Migrant women in Finland (Bachelor's thesis). Laurea University of Applied Sciences].
22. Nesse, L., Borg, M., & Karlsson, B. (2025). There are no thresholds here: Social inclusion among the participants of a community sports initiative. *Social Inclusion*, 13, Article 18. <https://doi.org/10.17645/si.v13i1.7571>
23. Ocete Calvo, C., Pérez-Calzado, E., Berástegui, A., & Franco Álvarez, E. (2024). The role of motivation in shaping social inclusion of people with intellectual disabilities in physical-sports activity contexts. *European Journal of Sport Science*, 24(8), 1152–1161.
24. Ogoura, K. (2022). The Olympics, Paralympics, and gender participation of female athletes and the principle of an inclusive society. *Journal of Paralympic Research Group*, 17, 115–136.
25. Pape, M. (2020). Gender segregation and trajectories of organizational change: The underrepresentation of women in sports leadership. *Gender & Society*, 34(1), 81–105. <https://doi.org/10.1177/0891243219867914>

26. Pečnikar Oblak, V., Campos, M. J., Lemos, S., Rocha, M., Ljubotina, P., Poteko, K., ... & Doupona, M. (2023, August). Narrowing the definition of social inclusion in sport for people with disabilities through a scoping review. *Healthcare (Basel)*, 11(16), 2292. <https://doi.org/10.3390/healthcare11162292>
27. Qaxxorovich, S. G. (2024). The evolution of women's participation in sports. *American Journal of Education and Learning*, 2(5), 237–242.
28. Saran, A., Hunt, X., White, H., & Kuper, H. (2023). Effectiveness of interventions for improving social inclusion outcomes for people with disabilities in low- and middle-income countries: A systematic review. *Campbell Systematic Reviews*, 19(1), e1316.
29. Shevchuk, O., Lorenzetti, S., Kohut, I., Marynych, V., & Mytko, A. (2024). Leaving no one behind: A bibliometric review of inclusion in sports. *Science (Kyiv)*, 2, 27–40.
30. Zhong, Z. (2024). Women sports participation and gender sensitivity towards enhanced sports' program. *Journal of Education and Educational Research*, 7(3), 102–105.